

Godmanskap och förvaltarskap

Överförmyndarenheten

Innehåll

Att vara god man eller förvaltare	Sidan 3
Dina första uppgifter	Sidan 4
Dina övriga uppgifter och skyldigheter	Sidan 5
Vad ingår inte i gode mannens/förvaltarens uppdrag?	Sidan 9
Huvudmannens samtycke.....	Sidan 10
När krävs överförmyndarens samtycke?.....	Sidan 11
Gåvor med mera.....	Sidan 11
Åtgärder vid avveckling av bostad	Sidan 12
Åtgärder i dödsbo.....	Sidan 12
Åtgärder om huvudmannen avlider	Sidan 13
Entledigande	Sidan 13
Arvodesregler	Sidan 14
Överförmyndaren kontrollerar	Sidan 15

Att vara god man eller förvaltare

Godmanskap och förvaltarskap anordnas med stöd av föräldrabalkens bestämmelser (11:4 och 11:7). God man eller förvaltare kan anordnas för personer som inte själva kan bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person.

Det kan vara fråga om en person som på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med ekonomisk förvaltning, rättshandlingar, personlig intressebevakning etc. Person som har god man eller förvaltare kallas i fortsättningen huvudman.

Det finns en avgörande skillnad mellan godmanskap och förvaltarskap.

Gode mannen är endast ett biträde till huvudmannen som har kvar sin rätts-handlingsförmåga. Detta betyder att gode mannen måste inhämta huvudmannens samtycke till alla större rättshandlingar utom de som berör den dagliga hushållningen.

Saknar huvudmannen förmåga att kunna ge sitt samtycke till en viss rättshandling måste gode mannen visa att den enskilde är ur stånd att uttrycka sin mening. Den möjlighet som då finns är att inhämta ett läkarintyg som visar att den enskilde, på grund att sitt tillstånd, inte kan lämna sitt samtycke.

En förvaltare har, inom ramen för sitt förordnande, ensam behörighet att företa rättshandlingar för huvudmannens räkning utan att inhämta dennes samtycke.

Det är tingsrätten som på förslag från överförmyndaren fattar beslut om anordnande, utökning eller minskning av nämnda godmanskap och förvaltarskap.

Det är också tingsrätten som upphäver godmanskap och förvaltarskap. Överförmyndaren fattar dock beslut om det blir aktuellt med byte av god man eller förvaltare.

Dina första uppgifter

När du fått beslut från tingsrätten om att du har förordnats som god man eller förvaltare ska du göra följande:

Kontakta t.ex. försäkringskassan, bank, elbolag, försäkringsbolag och skatteverket för att meddela att du har förordnats som god man eller förvaltare. Ta även kontakt med din företrädare om sådan funnits och/eller med huvudmannen, dennes anhöriga, kurator, personal på vårdinrättning och så vidare för att få nödvändig information. Visa vid behov upp ditt registerutdrag eller beslut från tingsrätten.

Kontakta berörda banker för att ordna upp rutiner för den löpande ekonomin. Se till att alla huvudmannens konton förses med överförmyndarspärri förutom transaktionskontot.

Som god man eller förvaltare är du enligt lag skyldig att redovisa din huvudmans ekonomi (om ”förvalta egendom” ingår i ditt uppdrag). Inom två månader efter att du utsetts ska du därför lämna en förteckning över huvudmannens alla tillgångar och skulder till överförmyndaren. Till den ifyllda förteckningen ska bifogas saldobesked per förordnandedagen samt uppgift om att konton är överförmyndarspärade.

Spärrade konton

Huvudregeln är att huvudmannens konto ska spärras för dig som är god man eller förvaltare. Det bör dock observeras att huvudmannen alltid har rätt att ta ut pengar från spärrade konton när det gäller godmanskap. Enligt 14 kap 8 § föräldrabalken får pengar som satts in hos bank (spärrade konton) endast tas ut med överförmyndarens samtycke.

Undantag från huvudregeln är följande:

- Uttag av årsränta får ske utan samtycke.
- Överförmyndarens samtycke krävs inte för pengar som behöver finnas tillgängliga för huvudmannens uppehälle eller vården av hans eller hennes egendom. Dessa medel ska sättas in på ett så kallat fritt konto, (transaktionskonto) där pension eller lön automatiskt sätts in.

Observera att behållningen på transaktionskontot inte får överstiga 25 000 kronor.

Dina övriga uppgifter och skyldigheter

Dina uppgifter som god man/förvaltare framgår av tingsrättens beslut.

Ställföreträdarskapet omfattas som regel av att:

- bevaka huvudmannens rätt
- förvalta huvudmannens egendom
- sörja för huvudmannens person.

En god mans eller förvaltares uppgifter är helt beroende av förhållandena i det enskilda fallet. En allmän riktlinje i uppdraget är att du som god man/ förvaltare omsorgsfullt ska fullgöra dina skyldigheter att alltid handla på det sätt som bäst gynnar huvudmannen. Det kan ibland vara svårt att skilja mellan de olika delarna i uppdraget men nedan ges några exempel på olika aktiviteter som hör till respektive uppgift.

Bevaka rätt

Uppgiften att bevaka rätt består av två delar:

1. Att i någon speciell rättshandling ta tillvara huvudmannens intressen som till exempel:

- bevaka rätt i dödsbo
- företräda den enskilde vid uppsägning, försäljning och avyttring av bostad
- bevaka rätt genom förhandlingar, avbetalningsplan och liknande med fordringsägare
- ansökan om skuldsanering
- bevaka rätt i ärende hos hyresnämnden.

2. Att bevaka rätt i generell bemärkelse på områden där huvudmannens intressen behöver bevakas, som till exempel:

- ansökan om bistånd enligt lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS). Det kan handla om exempelvis kontaktperson och/eller ledsagarservice
- ansökan om bostadstillägg/bidrag
- ansökan om handikappersättning
- överklaga beslut.

Gäller det en fråga du själv inte behärskar har du rätt att skaffa den hjälp som behövs, till exempel advokat.

Observera att överförmyndaren inte står för dessa kostnader. Vid frågor, hör gärna av dig.

Förvalta egendom

Uppgiften innebär förvaltning av all egendom tillhörande huvudmannen. Förvalta egendom betyder att sköta huvudmannens ekonomi, betala räkningar, lämna fickpengar, förvalta kapital, värdehandlingar, fastigheter med mera samt att se till att huvudmannens egendom är tillfredsställande försäkrad. När det gäller fickpengar och andra inköp är det viktigt att du talar med personalen på boendet så att de vet vilket ekonomiskt utrymme som finns. Kom ihåg att regelbundet följa upp/stämna av boendets kassabokföring.

Gode mannen eller förvaltaren ska se till att det finns pengar till fasta utgifter. Betalas huvudmannens räkningar över post-/bankgiro eller via internet måste det göras i huvudmannens namn. Huvudmannens pengar och värdepapper får aldrig sammanblandas med tillgångar som gode mannens eller förvaltaren annars förvaltar.

Grundläggande för förvaltningen är enligt 12 kap 4 § föräldrabalken att ”huvudmannens medel i skälig omfattning ska användas för uppehälle, utbildning och nytta i övrigt samt placeras så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skälig avkastning”.

Gode mannen eller förvaltaren är redovisningsskyldig till överförmyndaren när det gäller den ekonomiska förvaltningen. Denna skyldighet omfattar dels att lämna ”Förteckning över tillgångar” i samband med att förordnandet är klart, dels att upprätta ”årsräkning” varje år.

Som god man eller förvaltare behöver du inte ha några förkunskaper i bokföring, det räcker med ordningssinne och vana att sköta en vardagsekonomi. Tänk på att hålla ordning på kontoutdrag, kvitton, fakturor och andra verifikationer för att underlätta inför din redovisning.

Att tänka på vid kontanthantering:
Om du överlämnar kontanter till din huvudman och/eller boendepersonal behöver du en kvittens på att denne har tagit emot pengarna. Däremot behöver du inte redovisa i detalj vad huvudmannen har använt pengarna till.

Blanketter för ”årsräkningen” skickas ut av överförmyndaren i januari. Du är skyldig att lämna in handlingarna före den 1 mars året efter redovisningsåret.

När ditt uppdrag upphör ska du inom en månad lämna in en sluträkning till överförmyndaren.

När huvudmannen har små marginaler

Saknar huvudmannen medel på banken och andra tillgångar kan gode mannen eller förvaltaren ta kontakt med socialförvaltningen för att ansöka om försörjningsstöd.

Om din huvudman har skulder kan kommunen erbjuda hjälp inför och under en eventuell skuldsaneringsprocess. Du kan då kontakta socialförvaltningen.

En ny prövning av tidigare fastställt beslut om kostnad gällande biståndsbedömda tjänster kan också begäras vid förändring.

Gode mannen eller förvaltaren kan också ansöka om bidrag från hjälporganisationer eller från fonder (se kungörelser i dagstidningarna).

Det är också möjligt att ansöka om bostadstillägg hos Försäkringskassan alternativt Pensionsmyndigheten.

Handikappersättning kan man ansöka om hos Försäkringskassan.

Sörja för person

Sörja för person brukar också kallas för personlig omvårdnad. Det är en viktig uppgift. Uppgiftens innehåll kan inte generellt bestämmas utan avgörs i det enskilda fallet.

Gode mannen eller förvaltaren har följande roll:

- Se till att din huvudman får den hjälp och bistånd hon/han behöver och har rätt till. Gode mannen eller förvaltaren ska själv inte utföra de uppgifter som åligger socialtjänsten.
- Vara en länk mellan huvudmannen och dennes anhöriga, myndigheter och med personal på boendet om huvudmannen bor på särskilt boende. Gode mannen eller förvaltaren ska med andra ord vara ”spindeln i nätet”.
- Genom regelbundna besök hos huvudmannen och kontakter med till exempel vårdpersonal och hemtjänst se till att huvudmannen har en bra boendemiljö, får god vård och omsorg samt så hög livskvalitet som möjligt.
- Ta initiativ till att huvudmannen får till exempel ledsagare och/eller en kontaktperson eller att besöksverksamhet ordnas genom någon frivillig organisation, exempelvis Röda Korset.
- Har din huvudman en psykisk funktionsnedsättning kan denne ha rätt till stöd och hjälp enligt Socialtjänstlagen (SoL) eller Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Exempel på insatser kan vara individstöd, kontaktperson eller personligt stöd.
- I övrigt uppmärksamma huvudmannens behov av sociala kontakter, fritidsverksamhet, daglig sysselsättning, rekreation med mera och ta de initiativ som är lämpliga.
- Hjälpa huvudmannen med större inköp som exempelvis möbler eller TV.

Vad ingår **inte** i gode mannens/förvaltarens uppdrag?

Det är viktigt att veta vad du som god man eller förvaltare ska göra inom ramen för ditt uppdrag men även vad som **inte** ingår i uppdraget.

Du som god man eller förvaltare ska identifiera din huvudmans hjälpbehov och utifrån detta exempelvis ansöka om diverse insatser hos Socialförvaltningen.

Du ska därefter bevaka att de insatser som din huvudman har beviljats utförs av berörda aktörer.

Exempel på insatser som inte ingår i uppdraget som god man eller förvaltare:

- Handla.
- Hämta ut mediciner.
- Städa, hänga upp gardiner.
- Flyttstädning.
- Gå ut på promenad.
- Åka med huvudmannen till exempelvis tandläkare, fotvård o.s.v.

I dessa exempel kan det vara aktuellt för dig som god man eller förvaltare att ansöka om att din huvudman får hjälp via exempelvis hemtjänstpersonal eller boendepersonal, kontaktperson, ledsagare, färdtjänst. Kontakta i dessa fall kommunens biståndshandläggare.

Det ingår heller inte i gode mannens eller förvaltarens uppdrag att företräda huvudmannen/lämna samtycke till åtgärder inom hälso- och sjukvård även om huvudmannen själv inte förmår ge sitt samtycke.

Huvudmannens samtycke

I viktiga frågor ska du som god man/förvaltare inhämta huvudmannens samtycke, om detta kan ske. Kan inte huvudmannen yttra sig ska make/maka yttra sig. Finns ingen maka/make ska samtliga barn yttra sig. I annat fall krävs läkarintyg. Innan beslut fattas om förvaltningsåtgärd av större vikt ska överförmyndaren bereda huvudmannen och dennes närstående tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan avsevärd tidsförlust.

En rättshandling som gode mannen företar utanför sitt förordnande blir inte bindande för huvudmannen. Har gode mannen inom ramen för sitt förordnande ingått en rättshandling utan huvudmannens samtycke trots att samtycke i och för sig kunnat inhämtas, är inte heller rättshandlingen bindande för huvudmannen.

Kravet på samtycke från huvudmannen kan självfallet ibland vara betungande för gode mannen eller förvaltaren. Ingenting hindrar dock att huvudmannen lämnar ett generellt samtycke till de rättshandlingar som gode mannen vill företa. Samtycke kan också lämnas i efterhand. I vissa fall bör även ett tyst samtycke kunna anses föreligga.

När krävs överförmyndarens samtycke?

Enligt gällande lagstiftning är du som god man/förvaltare skyldig att inhämta överförmyndarens samtycke till följande åtgärder:

- Uttag av spärrade bankmedel.
  - Köp av aktier.
  - Placering i försäkringar.
  - Köp, försäljning och inteckning av fast egendom eller tomträtt.
  - Köp, försäljning och pantsättning av bostadsrätt.
  - Uthyrning av del eller hel fastighet.
  - Utlåning av huvudmannens egendom .
  - Upptagande av lån för huvudmannen.
  - Driva en rörelse som medför bokföringsskyldighet.
  - Arvskifte. Överförmyndarens godkännande måste ske innan skiftet verkställs.
-

Gåvor med mera

Gode mannen/förvaltaren får **aldrig** ge bort huvudmannens egendom om det inte är fråga om personliga presenter som till exempel julklappar och födelsedagspresenter.

Gåvoförbudet innebär att gåva inte heller kan ges med överförmyndarens samtycke. Däremot kan huvudmannen själv ge bort sin egendom om han/hon förstår vad det innebär och vilka konsekvenser det får.

Åtgärder vid avveckling av bostad

Förutom själva uppsägningen av kontraktet eller försäljningen finns en hel del åtgärder som gode mannen eller förvaltaren ska vidta.

Utgångspunkten för avvecklingen av bostad ska vara huvudmannens egen önskan och behov. Om inte huvudmannen kan yttra sig är det den gode mannen som får ta ställning till detta. I dessa fall måste gode mannen begära utlåtande från läkare eller kurator som kan intyga att huvudmannen varken kan tillfrågas eller återvända till sitt vanliga boende.

Du som god man eller förvaltare måste också begära yttrande från huvudmannens nära anhöriga. Tänk också på att du ska inhämta **överförmyndarens samtycke** till denna typ av åtgärd.

Kontakta utredare vid överförmyndarenheten för mer information.

Åtgärder i dödsbo

Om din huvudman har del i ett dödsbo ska du som god man eller förvaltare bevaka dennes rätt i boet som exempelvis närvara vid en bouppteckningsförrättning.

Du ska i sammanhanget försöka se till att bouppteckning och arvskifte sker så snart det är möjligt. Så snart ett arvskifte upprättats och samtliga delägare och ställföreträdaren skrivit under handlingarna och därmed godkänt arvskiftet, ska ställföreträdaren inhämta **överförmyndarens samtycke** till fördelningen.

Gode mannen eller förvaltaren kan enligt praxis inte med rättslig verkan godkänna ett testamente. Denne kan endast bekräfta att hon eller han mottagit eller delgivits testamentet för sin huvudmans räkning. Under de sex månader som följer efter delgivningen har gode mannen eller förvaltaren möjlighet att klandra testamentet.

Kontakta utredare vid överförmyndarenheten för mer information.

Åtgärder om huvudmannen avlider

- Meddela utredare på överförmyndarenheten att huvudmannen har avlidit.
- Ditt uppdrag upphör på dödsdagen. Någon skyldighet att ordna med begravning, göra bouppteckning med mera ingår inte i ditt uppdrag. Arbetsinsatser efter dödsdagen utförs på uppdrag av dödsboet.
- Du ska upprätta en sluträkning till och med dödsdagen. Redovisningen ska inom 30 dagar skickas till överförmyndarenheten. Då utredare på överförmyndarenheten har granskat din sluträkning översänds den tillsammans med förteckning och tidigare årsräkningar till en av huvudmannens dödsbodelägare.
- Utan dröjsmål efter uppdragets upphörande ska du till dödsboet överlämna de tillgångar du har förvaltat.
- Enligt gällande lagstiftning ska räkenskaper och verifikationer som finns bevarade hos dig hållas tillgängliga för dödsbodelägarnas granskning i minst tre år. Vid tvist bestämmer överförmyndaren tid och plats för sådan granskning.

Vill dödsboet göra anspråk på ersättning för att de anser att du uppsåtligt eller av grov vårdslöshet vållat huvudmannen skada, ska talan väckas inom tre år från dagen för mottagande av tidigare nämnda redovisningshandlingar.

I annat fall inträder preskription, såvida du inte gjort dig skyldig till brottsligt förfarande.

Om huvudmannen saknar anhöriga eller arvingar är det socialtjänstens uppgift att företräda dödsboet.

Entledigande

När huvudmannen inte längre har behov av god man ska godmanskapet upphöra.

Om skifte från godmanskap till förvaltar-
skap behövs kan den som varit god man utses till förvaltare. Gode mannen har rätt att på egen begäran bli entledigad från sitt uppdrag.

Gode mannen/förvaltaren ska dock enligt gällande lag kvarstå fram till dess att en ny god man/förvaltare är utsedd.

Arvodesregler

Enligt föräldrabalkens bestämmelser har en god man/förvaltare rätt till ett skäligt arvode för uppdraget samt ersättning för utgifter som varit påkallade för att fullgöra uppdraget. Beslut om arvode och kostnadsersättning beslutas alltid av överförmyndaren. Riktlinjer vid arvode-ring finns på kommunens hemsida, se "Överförmyndarenhetens blanketter och information".

Om det inte finns särskilda skäl för något annat, ska arvode och ersättning betalas av huvudmannens medel, i den mån hans/hennes inkomst överstiger 2,65 prisbasbelopp eller att tillgångarna överstiger 2 gånger gällande prisbasbelopp. I annat fall betalar kommunen arvodet och ersättning för utgifter.

Även om huvudmannen har inkomster som överstiger gällande beloppsgräns så kan det ibland vara svårt att få pengarna att räcka till denna typ av utgift. Det kan exempelvis bero på att huvudmannen är skuldsatt eller har höga levnadsomkostnader för exempelvis sjukvård och medicin.

I dessa fall kan huvudmannen i vissa fall få handikappersättning för de extra levnadsomkostnaderna som arvodet till god man eller förvaltaren medför.

Ansökan om handikappersättning görs hos Försäkringskassan.

Om huvudmannen har utmätning eller skuldsanering kan Kronofogden besluta om att det arvode som ska betalas till god man eller förvaltaren ska förbehållas vid utmätningen. På detta sätt får huvudmannen mer pengar över att betala arvodet med.

Tänk på att lägga undan pengar till arvodet om det är din huvudman som kan komma att betala för arvode och/eller ersättning.

I de fall huvudmannen ska betala arvode helt eller delvis, ska gode mannen/ förvaltaren betala in skatt och arbetsgivaravgift. Kontakta Skatteverket vid frågor angående just detta.

Överförmyndaren kontrollerar

I varje kommun finns det en överförmyndare eller en överförmyndarnämnd. Deras uppgift är att med stöd av gällande bestämmelser i föräldrabalken utöva tillsyn över förmynderskap, godmanskap och förvaltarskap samt ge tillstånd till olika rättshandlingar och andra åtgärder.

Länsstyrelsen har tillsyn över överförmyndarens verksamhet.

Överförmyndarsamverkan Härnösand Kramfors
871 80 Härnösand

Besöksadress

Norra Kyrkogatan 3

Telefon: 0611-34 80 00

Fax: 0611-34 82 43

overformyndarenheten@harnosand.se